

2024-02-01
KN2024/00234
KN2023/03240
KN2023/00756

Klimat- och näringslivsdepartementet

Nationellt luftvårdsprogram

Regeringens beslut

Regeringen fastställer Sveriges andra nationella luftvårdsprogram som finns i *bilaga 1*. Programmet ska överlämnas till Naturvårdsverket för rapportering till Europeiska kommissionen.

Ärendet

Enligt 3 § luftvårdsförordningen (2018:740) ska Naturvårdsverket ta fram ett förslag till nationellt luftvårdsprogram. Det första luftvårdsprogrammet rapporterades av Naturvårdsverket till Europeiska kommissionen den 1 april 2019. Luftvårdsprogrammet ska revideras och rapporteras till Europeiska kommissionen åtminstone vart fjärde år.

Bestämmelserna om luftvårdsprogram genomför regler i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG. I direktivet fastställs åtaganden om utsläppsminskning för medlemsstaternas antropogena utsläpp till luften av svaveldioxid, kväveoxider, flyktiga organiska föreningar utom metan, ammoniak och små partiklar. Vidare finns krav på att nationella luftvårdsprogram utarbetas, antas och genomförs samt på att utsläpp av föroreningar och effekterna av dem övervakas och rapporteras.

Luftvårdsprogrammet syftar till att ange inriktningen för samt prioriteringar

och åtgärder för hur Sverige ska följa direktivet och efterleva åtagandena om utsläppsminskningar av vissa luftföroreningar.

På regeringens vägnar

Romina Pourmokhtari

Viktoria Ingman

Kopia till

Statsrådsberedningen/EURÄTT K

Finansdepartementet/BA/SKA

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/TM/JL/SMF/SPN/

Boverket

Naturvårdsverket

Statens energimyndighet

Statens jordbruksverk

Trafikverket

Transportstyrelsen

Sveriges reviderade luftvårdsprogram 2024

SAMMANFATTNING

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG (hädanefter takdirektivet) ska regeringen besluta om ett nationellt luftvårdsprogram som sedan ska rapporteras till Europeiska kommissionen av Naturvårdsverket vart fjärde år. Syftet med programmet är att redovisa hur Sverige ska nå sina åtaganden om utsläppsminskningar av vissa luftföroreningar för att klara sina åtaganden enligt takdirektivet.

Genomförandet av takdirektivet på EU-nivå syftar till att nå luftkvalitetsnivåer som inte ger upphov till betydande negativa effekter på och risker för människors hälsa och miljön. Takdirektivet avser, tillsammans med andra EU-regleringar, att mer än halvera antalet förtida dödsfall inom EU på grund av luftföroreningar till år 2030 jämfört med år 2005. Genomförandet av takdirektivet beräknas minska utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider inom EU-27 med 79 respektive 63 procent till 2030, jämfört med 2005. Det innebär betydande minskningar av nedfallet av försurande och övergödande ämnen över Sverige, vilket minskar den negativa effekten av luftföroreningar på ekosystem.

I denna första revidering av det nationella luftvårdsprogrammet ligger fokus främst på styrmedel och åtgärder som vidtas för att klara utsläppstaken i Sverige. Enligt nuvarande bedömning av utvecklingen för utsläpp av de föroreningar som omfattas av direktivet, dvs svaveldioxid (SO₂), kväveoxid (NO_x), ammoniak (NH₃), flyktiga organiska ämnen (NMVOC) och små partiklar (PM_{2,5}) redovisar Sverige ytterligare åtgärder för att minska utsläppen av NH₃ till år 2025 och NO_x till år 2030.

Naturvårdsverkets förslag på ett reviderat nationellt luftvårdsprogram¹ har remitterats brett och en remissammanställning har gjorts. En del av de förslag som föreslås av Naturvårdsverket har tagits med i det reviderade luftvårdsprogrammet. Vidare är de åtgärdsområden som ses över i det reviderade luftvårdsprogrammet desamma som togs upp i Sveriges första luftvårdsprogram, dvs de omfattar åtgärder för NO_x samt NH₃. Regeringens bedömning är således att kravet på samråd på de delar som innefattar betydande uppdateringar i det reviderade nationella luftvårdsprogrammet är uppfyllt. I tillägg till dessa förslag redovisas andra styrmedel och åtgärder som får påverkan på utsläpp av NO_x och NH₃ från budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1) samt från Sveriges strategiska plan för jordbrukspolitiken² och den klimatpolitiska handlingsplanen³.

¹ Naturvårdsverkets skrivelse Underlag inför uppdatering av det nationella luftvårdsprogrammet (KN2023/03240)

² Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

³ Regeringens skrivelse 2023/24:59 Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll

1. Det politiska ramverket

Statliga myndigheter, länsstyrelser och kommuner berörs av det svenska luftvårdsarbetet. När det gäller åtgärdsarbete för att minska nationella utsläpp är det främst nationella myndigheter som är involverade med fokus på nationella styrmedel. Åtgärdsarbetet för bättre lokal luftkvalitet domineras i stället av kommuner och länsstyrelser.

Genomförande och uppföljning av svenska åtaganden enligt taktidriktivets krav regleras av luftvårdsförordningen (2018:740). Enligt luftvårdsförordningen har Naturvårdsverket det övergripande ansvaret för att ta fram förslag till nationellt luftvårdsprogram som sedan bereds och beslutas av regeringen. I det första luftvårdsprogrammet beslutade regeringen om åtgärdsområden efter förslag från ansvariga nationella myndigheter för genomförandet⁴. De myndigheter som har deltagit i arbetet med att ta fram det andra luftvårdsprogrammet är förutom Naturvårdsverket Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens energimyndighet och Jordbruksverket.

Kommunerna ansvarar för att kontrollera den lokala luftkvaliteten i förhållande till olika mål- och gränsvärden (miljökvalitetsnormer) genom mätning och modellering. Undantaget är kontroll av marknära ozon och halter av kväveoxider och svaveldioxid i regional bakgrund⁵ som Naturvårdsverket ansvarar för. I bilaga 2 finns en tabell med Sveriges samtliga mål- och gränsvärden för luftkvalitet. I de fall gränsvärden riskerar att överskridas ska det övervägas om ett åtgärdsprogram behöver upprättas. Enligt 5 kap. 11 § miljöbalken är det kommuner och myndigheter som inom sina ansvarsområden ska vidta de åtgärder eller styrmedel som läggs fast i ett åtgärdsprogram.

Övriga nationella planer och program som har relevans för det svenska luftvårdsarbetet är:

- Det klimatpolitiska ramverket inklusive den klimatpolitiska handlingsplanen (skr.2023/24:59)
- Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027
- En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet fram till 2030
- Nationell plan för transportinfrastruktur 2022–2033

2. Trender och scenarier för utsläpp av olika luftföroreningar

I tabell 1 nedan redovisas Sveriges nationella åtagande om minskade utsläpp av luftföroreningar till 2020, 2025 och 2030 uttryckt i procent. Tabellen redovisar även en prognos enligt senast tillgängliga officiella statistik och scenarier⁶.

---

⁴ Nationellt luftvårdsprogram 2019-03-28 M2019/00243/KI

⁵ Område på landsbygd eller liknande (ej urban) med långt avstånd till källor som trafik och industri

⁶ EEA/EIONET inventering och scenarier (inrapporterade 2023)

Tabell 1: Nationellt åtagande för minskade utsläpp under de aktuella tidsperioderna enligt takdirektivet samt prognos/scenario jämfört med basåret 2005 uttryckt i procent. Siffror i fet stil indikerar överskridande av åtagande. KÄLLA: Svensk inventering och scenario 2023.

	NO _x	SO ₂	NMVOC	NH ₃	PM _{2,5}
Minskning 2020 jmf. 2005					
Åtagande	36	22	25	15	19
Trend	43	58	37	9	46
Minskning 2025 jmf. 2005					
Indikativt mål	51	22	31	16	19
Trend	52	58	42	11	51
Minskning 2030 jmf. 2005					
Åtagande	66	22	36	17	19
Trend	60	59	46	16	55

I tabell 2 nedan visas jämförelse mellan takdirektivets utsläppsåtagande och statistik samt de senaste beräknade scenarierna (från 2023) för framtida utsläpp av luftföroreningar uttryckt i kiloton (kton).

Tabell 2: Statistik och förväntade utsläpp i kton för år med åtagande eller mål enligt senaste scenario, hur stora utsläppen ska/bör vara enligt åtagande/mål samt respektive gap KÄLLA: Svensk inventering och scenario 2023

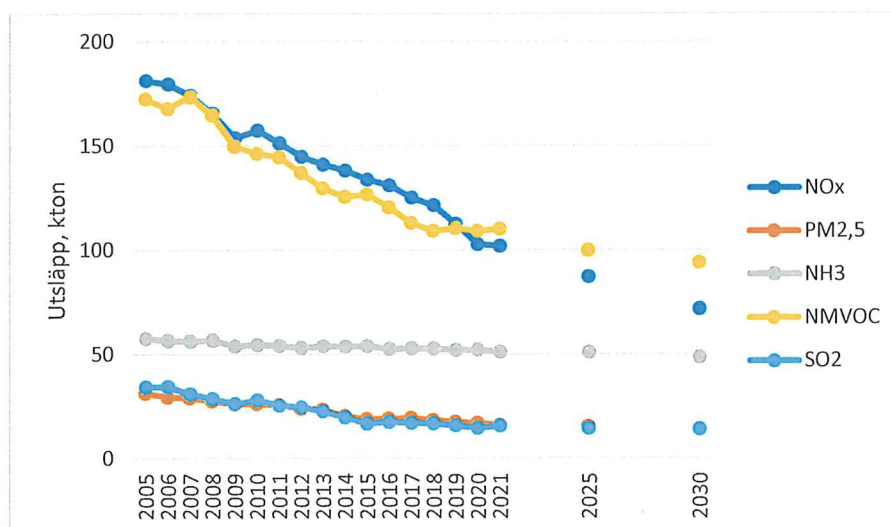
	NO _x * (kton)	SO ₂ (kton)	NMVOC* (kton)	NH ₃ (kton)	PM _{2,5} (kton)
Statistik 2005	181	34	172	57	31
Statistik 2020	102,6	14,6	109,1	52,0	16,9
Åtagande 2020	116,0	26,8	129,3	48,8	25,4
Gap 2020	-	-	-	3,2	-
Scenario 2025	87,1	14,4	99,9	50,8	15,2
Mål 2025	88,8	26,8	119,8	48,2	25,4
Gap 2025	-	-	-	2,6	-
Scenario 2030	71,6	13,9	93,9	48,4	14,0
Åtagande 2030	61,6	26,8	110,3	47,6	25,4
Gap 2030	10,0	-	-	0,7	-

* Jordbrukets utsläpp ingår inte i åtagandet för NO_x och NMVOC och därmed är dessa utsläpp exkluderade i tabellen.

Utsläppssiffrorna visar att Sverige behöver genomföra ytterligare åtgärder för att minska utsläppen av NH₃ och NO_x. För övriga föroreningar klarar Sverige sina åtaganden om utsläppsminskningar enligt tillgängliga scenarier.

Figuren 1 visar den historiska utvecklingen för utsläpp av kväveoxider (NO_x) svaveldioxid (SO₂), små partiklar (PM_{2,5}), ammoniak (NH₃) och flyktiga organiska ämnen exklusive metan (NMVOC) fram till 2021. Dessutom visas utsläppsscenarioer för

dessa ämnen till 2025 och 2030. Jordbrukets utsläpp ingår inte i åtagandet för NO_x och NMVOC och därmed är dessa utsläpp exkluderade i figuren.

Figur 1: Statistik och scenario för utsläpp av olika luftföroreningar (NO_x, PM_{2,5}, NH₃, NMVOC och SO₂) från 2005 till 2030. KÄLLA: Svensk inventering och scenario 2023

För mer detaljer se vidare Naturvårdsverkets analys av trender⁷.

3. Luftkvalitet i Sverige

Utvecklingen av luftkvaliteten i Sverige har varit positiv under lång tid med en förbättring av luftkvaliteten i våra tätorter. Under 2022 överskreds miljö kvalitetsnormerna i åtta olika kommuner i Sverige. Det är främst gränsvärden för halter av större partiklar (PM₁₀) som överskrids i norra och mellersta delarna av landet, dock finns det några platser där gränsvärden för NO₂ fortfarande överskrids.

Tabell 3: Överskridanden av miljö kvalitetsnormer under 2022. KÄLLA: Nationell datavärd för luftmiljödata⁸

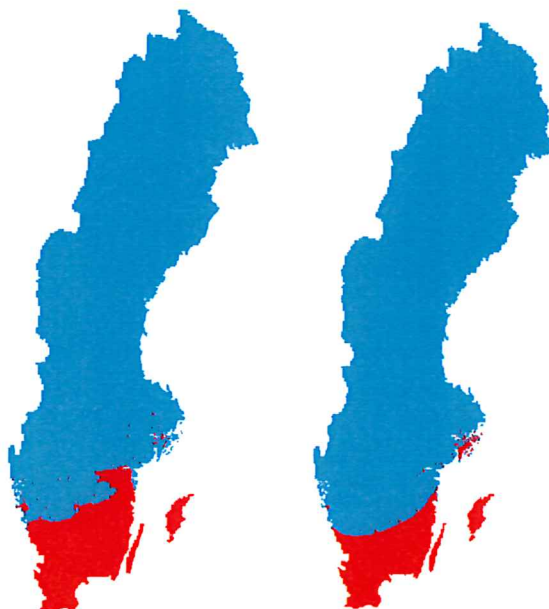
Zon	Zonnamn	Förorening	Kommun, mätstation
SW1	Norra Sverige	PM10	Hedemora, Gussarvsgatan
		PM10	Östersund, Rådhusgatan
		NO ₂	Umeå, Västra Esplanaden
		NO ₂	Örnsköldsvik, Centralesplanaden 15C
SW2	Mellersta Sverige	PM10	Köping, Glasgatan
		PM10	Linköping, Hamngatan 10
		PM10	Västerås, Stora gatan 78
SW3	Södra Sverige	PM10	Visby, Österväg 17
SW4	Stockholm tätortsområde		

⁷ PM med trendanalys av inventering och scenarier, inrapporterade 2023. [Trender för utsläpp av luftföroreningar - Analys av statistik och scenarier inrapporterade 2023 \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

⁸ Nationell datavärd för luftmiljödata

SW5	Göteborgs tätortsområde		
SW6	Malmöns tätortsområde		

En modelleringsstudie som beräknat halter av NO₂, PM_{2,5} och PM₁₀ för 2019 och 2030 i hela landet visar att trenden med förbättrad luftkvalitet förväntas hålla i sig. Syftet med studien var främst att beräkna befolkningens exponering av luftföroreningar och fokuserar därför på haltnivåer i urban bakgrund. Sambanden mellan halter och hälsoeffekter som används för exponeringsberäkningarna baseras främst på halter i urban bakgrund. Lokalt kan det finnas platser i landet med högre halter än vad som visas i figuren, tex i gaturum, men figuren ger information om trenden i landet. Den förorening vars halter i urban bakgrund minskade mest var NO₂ och förändringen syntes främst i större städer och längs större vägar. Partikelhalterna (PM_{2,5} och PM₁₀) minskade också men inte lika mycket. I figur 2 nedan visar hur områden där halterna av PM_{2,5} är högre än WHO:s nya riktvärde i urban bakgrund för 2019 och 2030 fördelar sig över landet.

Figur 2: Modellerade halter av PM_{2,5} i regional och urban bakgrund för 2019 (vänster) och 2030 (höger) i relation till WHO:s nya riktvärde. Områden med halter över 5 µg/m³ är rödmarkerade och områden med halter under 5 µg/m³ är blåmarkerade. KÄLLA: Naturvårdsverket underlag för uppdatering av nationellt luftvårdsprogram.

Studien skattade att 47 procent av befolkningen exponerades för halter som ligger över WHO:s nya riktvärden för små partiklar (PM_{2,5}) under 2019. Till 2030 förväntas denna siffra sjunka och 35 procent av befolkningen exponeras för halter över riktvärdena. Trots en förväntad minskning av andel av befolkningen som exponeras för hälsovådliga riktvärden är det viktigt att individers hälsa tas i beaktande även på lokal nivå, trots att riktvärdena är nationella.

4. Styrmedel/åtgärder som omfattas av programmet

I framtagandet av underlaget till Luftvårdsprogrammet har Naturvårdsverket samverkat med Jordbruksverket, Transportstyrelsen, Trafikverket, Skogsstyrelsen och Statens

energimyndighet. Förslagen som listas nedan är baserade på Naturvårdsverkets underlag där ovan nämnda myndigheter har bidragit⁹, budgetpropositionen för 2024¹⁰, Sveriges strategiska plan för jordbrukspolitiken¹¹ och den klimatpolitiska handlingsplanen¹².

Effekter som redovisas i tabellerna nedan har delats upp i tre grupper för att underlätta förståelsen av tabellerna. Dessa är kvantifierade förslag, kvantitativa uppskattningar samt förslag som inte är möjliga att kvantifiera. De kvantifierade förslagen är baserade på säkrare data, medan de kvantitativa uppskattningarna är något mer osäkra och har markerats med * i tabellerna. De förslag som listas som ”ej kvantifierad” kan av olika skäl inte beräknas i dagsläget. Det kan bero på för stor osäkerhet, för lite data, att effekten är avhängig andra åtgärder, eller att det är åtgärder som ligger längre fram i tiden och som inte går att kvantifiera utifrån den information som finns idag.

Den totala effekten av kvantifierade styrmedel och åtgärder som redovisas under NOx både inom industri, el- och fjärrvärme, transport och arbetsmaskiner bedöms vara 1385 ton. Effekten av den kvantitativa uppskattningen av styrmedel och åtgärder bedöms vara mellan 1210 och 3490 ton. De förslag som omfattas av den kvantitativa uppskattningen har markerats med * i NOx-avsnitten nedan. Tillsammans bedöms de ha en effekt på 2595 till 4875 ton. Detta inkluderar således inte de förslag som står som ”ej kvantifierad”.

4.1. NH₃– jordbrukssektorn

Avsnittet har utarbetats utifrån underlag som i huvudsak kommer från Jordbruksverket med kompletteringar från budgetpropositionen för 2024, Sveriges strategiska plan för jordbrukspolitiken och den klimatpolitiska handlingsplanen. För fler detaljer se kapitel 4 i Naturvårdsverkets underlag.

Tabell 4: Styrmedel/åtgärder för minskade utsläpp av NH₃ från jordbruket som ingår i programmet

Styrmedel/åtgärd	Beskrivning	Effektutsläpp i ton till år 2025	Ansvarig för genomförande
Frivilligt teknikskifte	Även utan nya styrmedel förväntas en fortsatt succesiv övergång till ny teknik ske. Framför allt från bredspridning till släpslangsspridning av stallgödsel.	100 (till år 2030)	
Investeringsstöd ¹³	Avser stöd för investering i surgörning, tak på gödselbehållare samt myllningsaggregat.	400 (till år 2027)	Jordbruksverket

⁹ Naturvårdsverkets underlag inför uppdatering av nationellt luftvårdsprogram 2023 (KN2023/03240)

¹⁰ Budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1)

¹¹ Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

¹² Regeringens skrivelse 2023/24:59 Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll

¹³ Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027.

Styrmedel/åtgärd	Beskrivning	Effektutsläpp i ton till år 2025	Ansvarig för genomförande
Stöd för avveckling av minkuppfödning	Frivillig avveckling av minkuppfödning, 2024–2025. 180 miljoner kronor har allokerats till stödet i budgetpropositionen för 2024.	685	Jordbruksverket
Investeringsstöd i landsbygdsprogrammet resterande programtid	Programmet avslutas 2025 (N+3).	Ej kvantifierad	Jordbruksverket
Uppdatering av rådgivningsmaterial	Skriften ”Ta vara på kvävet! God jordbrukarsed för att begränsa ammoniakförluster ¹⁴ ” har uppdaterats och bidrar till att tydliggöra vilka åtgärder som är viktiga att genomföra för att begränsa ammoniakförluster.	Ej kvantifierad	Jordbruksverket
Ettårig miljöersättning för precisionsjordbruk	Ersättning för att vidta åtgärder för att anpassa gödningen till grödans behov, bland annat gödslingsplanering, markkartering och analys av växtnäringsinnehåll i flytgödsel.	Ej kvantifierad	Jordbruksverket
Djurvälfärdsersättningar	Ersättningar riktade till företag med får och saggor bland annat med syfte att förbättra produktions- och foderplanering.	Ej kvantifierad	Jordbruksverket
Rådgivning inom Greppa näringen	Rådgivning till lantbrukare bland annat för att minska näringsförluster till luft och från mark genom praktiska råd om lämpliga åtgärder vid utfodring, i stall samt vid lagring och spridning av gödsel.	Ej kvantifierad	Jordbruksverket
Genomförande av industriutsläppsdirektivet, IED	Revisionen av IED syftar bl.a. till att minska ammoniakutsläppen. Hur stora utsläppsminskningarna blir kommer att analyseras när pågående revision av IED är formellt slutförd.	Ej kvantifierad	Jordbruksverket
Forskning och utveckling	Det finns behov av kunskapsutveckling, ny teknik och praktiska tillämpningar kring åtgärder	Ej kvantifierad	Jordbruksverket

Styrmedel/åtgärd	Beskrivning	Effektutsläpp i ton till år 2025	Ansvarig för genomförande
	som minskar utsläppen av ammoniak. Projektmedel ligger inom anslag för miljöförbättrande åtgärder.		
Översyn av officiella beräkningar ¹⁵	Det är osäkert om de officiella beräkningar som görs fångar upp alla åtgärder som görs idag.	Ej kvantifierad	Jordbruksverket,
Uppdrag att utarbeta förslag till styrmedel för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt takdirektivet	Jordbruksverket och Naturvårdsverket har fått i uppdrag att utarbeta konkreta förslag för att minska ammoniakutsläppen från jordbruket för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt takdirektivet. Uppdraget ska utmynna i förslag till konkret utformning av nya eller förändrade styrmedel för att genomföra de åtgärder som behövs. Se bilaga X.	Ej kvantifierad	Jordbruksverk och Naturvårdsverket
Effektivare främjande av utsläppsminskande investeringar inom jordbruket	För att bidra till att nå Sveriges åtaganden i ESR-sektorn behöver verksamhetsutövare i jordbrukssektorn göra ytterligare investeringar för att minska utsläppen av växthusgaser. Det finns möjligheter att söka investeringsstöd för sådana åtgärder idag. Men det bör analyseras hur stöden kan främja investeringar för ökad klimateffektivitet och minskade utsläpp av ammoniak från jordbruket på ett mer effektivt sätt.	Ej kvantifierad	Naturvårdsverket

4.2. NOx – industri och el- och fjärrvärme

Underlagen kommer från Naturvårdsverket, för mer detaljer se kap 5.1 i Naturvårdsverkets underlag¹⁶ samt redovisning av förslag till ändrad NOx-avgift¹⁷, budgetpropositionen för 2024¹⁸ och den klimatpolitiska handlingsplanen¹⁹.

¹⁵ <https://jordbruksverket.se/stod/utlysningar-och-upphandlingar/uppfoljning-av-ammoniakbegransande-atgarder-inom-jordbruket>

¹⁶ Naturvårdsverkets underlag inför uppdatering av nationellt luftvårdsprogram 2023 (KN2023/03240)

¹⁷ Förslag till förändrad NOx-avgift, Naturvårdsverket 2022

¹⁸ Budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1)

¹⁹ Skrivelse 2023/24:59

Tabell 5: Styrmedel/åtgärder för minskade utsläpp av NOx från industri, el- och fjärrvärme som ingår i programmet

Styrmedel/åtgärd	Beskrivning	Effektutsläpp i ton till 2030	Ansvarig för genomförande
Se över möjligheterna till en förändrad NOx-avgift	Se över möjligheterna till en breddning av NOx-avgiften där papper- och massaindustrins soda- och lutpannor inkluderas i systemet.	700 ²⁰	Regeringskansliet
EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS)	De skärpta reglerna för EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) kommer att öka takten i industrins klimatomställning.	900–1400*	Naturvårdsverket
Industriklivet	I budgetpropositionen för 2024 framgår det att anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar, som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp av växthusgaser, inklusive andra typer av växthusgaser relaterade till dessa. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser, såsom forskning, utveckling, test, demonstration och investeringar, exklusive driftstöd för bio-CCS. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen, såsom forskning, förstudier och investeringar. Regeringen föreslår att 1 457 000 000 kronor anvisas under anslaget <i>1:18 Industriklivet</i> för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget uppgå till 1 357 000 000 kronor respektive 665 000 000 kronor.	Ej kvantifierad	Energimyndigheten

4.3. NOx - inrikes transporter och arbetsmaskiner

Förslagen som listas nedan är baserade på Naturvårdsverkets underlag²¹, där Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens energimyndighet, Jordbruksverket, och Skogsstyrelsen har bidragit (för fler detaljer se kap 5.2 och 5.3 i Naturvårdsverkets

²⁰ Möjlig effekt om åtgärden beslutas.

²¹ [Naturvårdsverkets underlag inför uppdatering av nationellt luftvårdsprogram 2023 \(KN2023/03240\)](#)

underlag och en underlagsrapport om arbetsmaskinernas klimatomställning²²), budgetpropositionen för 2024²³ och den klimatpolitiska handlingsplanen²⁴.

Tabell 6: Styrmedel/åtgärder för minskade utsläpp av NOx från inrikes transporter och arbetsmaskiner som ingår i programmet

Styrmedel/åtgärd	Beskrivning	Effektutsläpp i ton till 2030	Ansvarig för genomförande
Euro 7	KOM presenterade 2022 förslag till EU-förordning om avgasutsläpp för vägfordon, utsläpp från slitage och batteriers hållbarhet (Euro 7) som omfattar både lätta och tunga fordon.	upp till 270	Pågående förhandling (Transportstyrelsen stöttar)
Skärpta CO2-krav, lätta fordon	Nya krav på CO2-utsläpp införs för nya personbilar som innebär en reduktion på 55 % mellan 2021 och 2030. För nya lätta lastbilar ska reduktionen motsvara 50 % mellan 2021 och 2030. Konsekvensen blir en snabbare introduktion av nollutsläppsfordon som minskar utsläpp av NOx och avgaspartiklar och 2035 får enbart rena elfordon säljas inom EU.	100	Avslutad
Skärpta CO2-krav, tunga fordon	KOM presenterade i februari 2023 förslag till skärpning och utvidgning av kraven om minskade CO2-utsläpp från tunga fordon. Förslaget innebär bl.a. att samtliga lastbilstyper ska omfattas av kraven och CO2-utsläppen ska minska med 45 % från 2019/2020 till 2030. Till 2040 föreslås att utsläppen ska minska med 90 %. Kraven ger incitament för ökad andel noll- och lågmissionsfordon.	200	Pågående förhandling (Transportstyrelsen stöttar)
Klimatinvesteringar (klimatklivet)	I budgetpropositionen för 2024 framgår det att anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Regeringen föreslår att 4 950 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 <i>Klimatinvesteringar</i> för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 2 995 000 000 kronor respektive 2 990 000 000 kronor.	0 – 360*	Naturvårdsverket
Utbyggd laddinfrastruktur samt samordning och effektiv styrning	I budgetpropositionen för 2024 framgår det att genom att stärka och förlänga satsningarna på laddinfrastruktur för både lätta och tunga fordon påskyndas utvecklingen av elektrifierade vägtransporter och minskas användningen av fossila drivmedel.	0 – 240*	Energimyndigheten Naturvårdsverket

²² Naturvårdsverket 2022. Arbetsmaskinernas klimatomställning. Underlagsrapport till regeringsuppdraget om Näringslivets klimatomställning. Rapport 7051 | maj 2022.

²³ Budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1)

²⁴ Skrivelse 2023/24:59

	Regeringen föreslår att 995 000 000 kronor anvisas under anslaget 1.8 <i>Laddinfrastruktur</i> för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 950 000 000 kronor respektive 625 000 000 kronor. Energimyndigheten bör få i uppgift att samordna frågor om laddinfrastruktur. Energimyndigheten bör samordna insatser som syftar till att främja en användarvänlig och ändamålsenlig utbyggnad, samt mobilisera relevanta aktörer och bör även få ett samlat ansvar för statistik för laddinfrastruktur och få stöd av andra berörda myndigheter i dessa delar. Regeringen har föreslagit att myndigheten tillförs resurser för detta ändamål i budgetpropositionen för 2024.		
Klimatpremier	I budgetpropositionen för 2024 framgår det att klimatpremier förstärks för att ställa om tunga fordon, arbetsmaskiner och lätta lastbilar. Den kvantifierade effekten för lätta lastbilar och tunga fordon bedöms vara 60 ton. Effekten för arbetsmaskiner bedöms utifrån en kvantitativ bedömning ett intervall mellan 110-740 ton. Regeringen föreslår att 2 122 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 <i>Klimatpremier</i> för 2024. För 2025 beräknas anslaget till 2 313 000 000 kronor och för 2026 till 2 703 000 000 kronor. I klimatpremier ingår även skrotningspremien, se nedan, där regeringen föreslår 250 miljoner kronor till 2024 respektive 250 miljoner kronor för 2025.	60 + 110–740*	Energimyndigheten
Skrotningspremie för personbilar med förbränningsmotor	En tillfällig skrotningspremie bör införas för äldre bilar med förbränningsmotor. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2024 föreslagit att medel tillförs ändamålet via anslag 1:17 <i>Klimatpremier</i>. Premien bör vara villkorad till köp eller leasing av en elbil.	55	Boverket
Ändrade körkortsregler för ellastbilar under 4,25 ton	En möjlighet bör skapas för att personer med körkortsbehörighet B under vissa förutsättningar ska kunna framföra fordon med en totalvikt som inte överstiger 4 250 kilogram om fordonet drivs på el, biogas eller vätgas för transport av gods som körs utan släpvagn. Regeringen bör verka för att EU:s körkortsdirektiv förändras så att ett undantag kan införas och avser att se över möjligheten att införa en sådan möjlighet även innan en revidering finns på plats.	0 – 50*	Transportstyrelsen

Vägtransporter med längre och tyngre fordon	Längre och tyngre transporter ökar transporteffektiviteten och minskar växthusgasutsläppen. Den 31 augusti 2023 trädde nya regler för längre fordon i kraft, som innebär att det blir tillåtet med lastbilar upp till 34,5 meter på vissa utpekade vägar. Åtgärden beräknas minska koldioxidutsläppen från de tunga vägtransporterna med 4–6 procent. Infrastrukturen anpassas för att möjliggöra framförandet tyngre fordon. Vägnetet med den högsta bärighetsklassen (BK4) utökas. Regeringen bedömer att pågående anpassning av vägnetet är viktig för att möjliggöra för effektivare lastbilstransporter.	120–170*	Trafikverket
Ett avståndsbaserat system för tunga godstransporter på väg	På sikt kommer beskattningen av den tunga godstrafiken att behöva ses över. Det finns anledning att fortsätta analyserna av ett avståndsbaserat system för tunga godstransporter på väg som beaktar Sveriges olika geografiska förutsättningar och som tillsammans med övriga styrmedel bland annat ger tydliga incitament för användningen av nollemissionsfordon utan att missgynna tidigare investeringar i tunga fordon.	Ej kvantifierad	
En bred styrmedelsutredning tillsätts	För att bidra till att nå det svenska klimatmålet om utsläppsneutralitet 2045 behöver åtgärder vidtas som innebär att användning av kol, olja och fossilgas fasas ut som bränsle såväl som råvara. Inför perioden 2027 – 2030 tillsätts därför en utredning 2024 för att analysera och ge underlag om och i så fall vilka styrmedel som kan utformas för att Sveriges åtaganden i EU nås på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt som säkerställer att inte orimligt höga kostnader för hushåll och näringsliv uppstår med risk för allvarlig påverkan på konkurrenskraften för svenska företag.	Ej kvantifierad	Regeringskansliet
Klimatkrav för offentligt finansierad sjöfart	Den offentliga sektorn bör använda de verktyg som finns för att stödja sjöfartens klimatomställning. Relevanta myndigheter bör fortsätta att skynda på omställningen av sin fartygsflotta där så är möjligt. Vidare bör den nationella samordnaren för inrikes sjöfart få ett förlängt och förtydligt uppdrag att verka för en fossilfri sjöfartsnäring i Sverige.	50 – 360*	Regeringskansliet Trafikverket
Främjande av eldrivna fartyg samt att Infrastruktur för fossilfria fartyg byggs ut	Ytterligare åtgärder bör vidtas för att stödja introduktionen av eldrivna fartyg. Det bör analyseras hur fartyg som drivs på el samt för konvertering av fartyg till eldrift kan främjas på ett effektivt sätt. Europeiska kommissionen behandlar för närvarande en ansökan om förlängning av	0 – 100*	Flera olika myndigheter

	Sveriges befintliga nedsättning av skatten på landström för större fartyg. Utbyggnaden av laddinfrastruktur och tankinfrastruktur för elektrobränslen vid hamn bör främjas. I budgetpropositionen för 2023 beslutades därför att stöd till laddinfrastruktur vid hamnar och kajer ska kunna sökas utifrån ett befintligt budgetanslag (utgiftsområde 21, anslag 1:8 Laddinfrastruktur).		
Investeringsstöd för överflyttning av godstransporter till järnväg och sjöfart	Det statliga investeringsstödet för överflyttning av godstransporter till järnväg och sjöfart (tidigare benämnt breddad ekobonus) syftar till att främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg, sjöfart eller intermodala transporter och avser att påskynda effektiviseringen vid omlastning av gods och stimulera till nya transportlösningar.	30 – 60*	Trafikverket
Effektivare järnvägstransporter	Järnvägen är ett betydelsefullt och kapacitetsstarkt trafikslag och effektivare användning bidrar till ökad transporteffektivitet. För att möjliggöra en ökad användning av tillgänglig kapacitet och förenkla för gränsöverskridande trafik ses nu kapacitetstilldelningsprocessen över.	Ej kvantifierad	Trafikverket
Tidig introduktion av elflyg	Förutsättningar behöver skapas för introduktion av elflyg i Sverige. Förutsättningarna för ett marknadsintroduktionsstöd för inköp eller finansiell leasing bör analyseras i takt med att marknaden för elflyg utvecklas.	0–10*	Energimyndigheten Regeringskansliet
EU:s utsläppshandelssystem för vägtransporter, byggnader och viss industri (EU ETS 2)	De skärpta reglerna för EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) kommer att öka takten i klimatomställningen. Sverige bör i genomförandet av det nya utsläppshandelssystemet, EU ETS 2, delta från start och inkludera förbränning av bränslen i samtliga ytterligare sektorer utöver de som obligatoriskt omfattas EU ETS 2. Regeringen avser att återkomma med förslag som syftar till att konsumenter och verksamheter fullt ut kompenseras för effekterna på drivmedelspriser.	Ej kvantifierad	Naturvårdsverket (ETS2)
Marknadskontroll av mobila maskiner	Inom ramen för befintlig marknadskontroll hos Transportstyrelsen fortsätta med riktade insatser för att förhindra import av mobila maskiner som inte uppfyller de senaste avgaskraven (enligt EU steg 5)	Ej kvantifierad	Transportstyrelsen
Ändrade bestämmelser som möjliggör vätgas som bränsle för mobila maskiner	Översyn av EU-regelverket så att vätgas kan godkännas som bränsle för mobila maskiner	Ej kvantifierad	Lämplig myndighet

Upphandling för arbetsmaskiner	Staten, kommuner och regioner kan främja tillverkarnas omställning till fossilfria arbetsmaskiner genom att samordna kravställningen så att den blir mer tydlig, enhetlig och långsiktig. Regeringen avser att undersöka möjligheten att samordna kravställningen i de offentliga upphandlingarna som omfattar arbetsmaskiner.	Ej kvantifierad	Lämplig myndighet
Frivilligt register för arbetsmaskiner	Regeringen bedömer att det finns flera fördelar med ett register för arbetsmaskiner, till exempel vid kontroll av klimatkrav vid upphandling. Det bör dock inte införas lagkrav på registrering av arbetsmaskiner.	Ej kvantifierad	Inte bestämt
Behovet av att främja ladd- och tankinfrastruktur för arbetsmaskiner bör analyseras	Behovet av att främja ladd- och tankinfrastruktur för arbetsmaskiner samt underlätta förutsättningarna för byte och transport av batterier till arbetsmaskiner bör analyseras.	Ej kvantifierad	Lämplig myndighet

5. Samlad effekt av programmets planerade styrmedel/åtgärder

Förväntade utsläppsminskningar från enskilda förslag eller paket har, där det varit möjligt, kvantifierats och summeras i tabellen nedan. De förslag som presenteras men som inte kunnat kvantifieras har, där möjligt, bedömts genom en kvantitativ uppskattning. Den samlade effekten av både kvantifierade förslag och uppskattningar redovisas i tabellen nedan. De bedöms samlat vara värdefulla för att bidra till en bättre styrning och utsläppsminskning.

Tabell 8: Nationellt åtagande för minskade utsläpp med 2005 som basår och utvecklingstrend inklusive styrmedel/åtgärder som omfattas av programmet uttryckt i ton.

Åtgärdsområde	Förorening	Samlad effekt (ton)
Jordbrukssektorn	NH ₃	1 185 ton (685 ton till 2025, 400 ton till 2027, 100 ton till 2030)
Industri och el- och fjärrvärme, inrikes transporter samt arbetsmaskiner	NO _x	1385 ton (plus den kvantitativa uppskattningen 1210 till 3490)

Tabell 9: Nationellt åtagande för minskade utsläpp med 2005 som basår och utvecklingstrend inklusive styrmedel/åtgärder som omfattas av programmet uttryckt i procent.

	NO _x	SO ₂	NMVOC	NH ₃	PM _{2,5}
Minskning 2020 jmf. 2005					
Åtagande	36	22	25	15	19
Trend inkl programmets styrmedel/åtgärder	44	58	37	9	46
Minskning 2025 jmf. 2005					
Indikativt mål	51	22	31	16	19
Trend inkl programmets styrmedel/åtgärder	52	58	42	13	51
Minskning 2030 jmf. 2005					
Åtagande	66	22	36	17	19
Trend inkl programmets styrmedel/åtgärder	62–63	59	46	18	55

Ej kvantifierade åtgärder är inte inkluderade i ”trend inklusive programmets styrmedel/åtgärder” i tabell 9 ovan.

Landsbyggs- och infrastrukturdepartementet

Statens jordbruksverk

551 82 Jönköping

Naturvårdsverket

106 48 Stockholm

Uppdrag att utarbeta förslag till styrmedel för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt takdirektivet

Regeringens beslut

Regeringen ger Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) och Naturvårdsverket i uppdrag att gemensamt utarbeta konkreta förslag för att minska ammoniakutsläppen från jordbruket för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG (takdirektivet).

Jordbruksverket och Naturvårdsverket ska vidare gemensamt analysera, och beskriva följande.

- Förslag till konkret utformning av nya eller förändrade styrmedel för att genomföra de åtgärder som behövs, t.ex. åtgärder för nyttjande av teknik som minskar ammoniakavgång, såsom myllningsaggregat och surgörning. Kombinationer av styrmedel ska om möjligt vara skalbara sinsemellan. Om lämpligt bör flera alternativa kombinationer med lösningar redovisas.
- När i tiden styrmedlen kan införas.
- Hur stor reduktion av ammoniakavgång respektive styrmedel och åtgärd kan ge, där storleken tydligt ska framgå för varje år mot det indikativa målet 2025 och målet 2030.
- Kostnad för genomförandet av styrmedlen och åtgärderna.

Myndigheterna ska lämna nödvändiga författningsförslag.

Jordbruksverket och Naturvårdsverket ska genomföra uppdraget i linje med det övergripande målet för livsmedelsstrategin om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17: MJU23, rskr. 2016/17:338).

Jordbruksverket och Naturvårdsverket ska när uppdraget utförs samverka i relevanta delar. Jordbruksverket ska ha en koordinerande roll i samverkansarbetet mellan myndigheterna. Om uppdraget utmynnar i förslag som påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas.

Jordbruksverket och Naturvårdsverket ska senast den 30 augusti 2024 lämna en skriftlig redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet med kopia till Klimat- och näringslivsdepartementet).

Skälen för regeringens beslut

Europeiska kommissionen har i ett motiverat yttrande (INFR [2022]2080) som delgavs den svenska regeringen den 16 november 2023 gjort gällande att Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt takt direktivet.

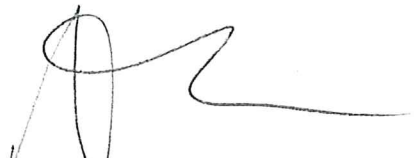
Regeringen ser ett behov av att påskynda genomförandet av åtgärderna i det nationella luftvårdsprogrammet. Jordbruksverket och Naturvårdsverket behöver därför göra en närmare analys och lämna förslag till kombinationer av effektiva styrmedel som minskar ammoniakavgången och leder till att Sverige fullföljer sina åtaganden enligt takt direktivet.

Regeringen har i skrivelsen Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) bl.a. bedömt att det bör analyseras hur investeringsstöden för åtgärder som kan minska jordbrukets utsläpp av växthusgaser kan främja investeringar för ökad klimateffektivitet och minskade utsläpp av ammoniak från jordbruket på ett mer effektivt sätt.

Mot den bakgrunden samt mot bakgrund av det övergripande målet i livsmedelsstrategin om ökad hållbar produktion och konkurrenskraft, anser

regeringen att det behövs konkreta förslag för att kunna genomföra avvägda styrmedel och åtgärder för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt taktidirektivet.

På regeringens vägnar

Andreas Carlson

Magnus Sandström

Kopia till

Statsrådsberedningen/EURÄTT K

Finansdepartementet/BA

Klimat- och näringslivsdepartementet/NM, KL, RS och ME